

K. Jepsen Steg: På sporet af Romerriget, L&R, 2015

(1)

Arven fra Rom -
handout

Det vil være forkert at sige, at Romerriget brød sammen i 476 e.v.t. For den stærkeste del af riget bestod, nemlig den østlige del med centrum i Konstantinopel, der faktisk var den kulturbærende hovedby for hele den kristne kulturkreds indtil 1000-tallet. Her sad en monark, der godt nok var kristen og tilmed talte græsk, men som indtil tyrkernes erobring af byen i 1453 ikke desto mindre opfattede sig selv som romersk kejser.

Men heller ikke dermed var ideen om Rom slut. På politiske, økonomiske, juridiske, religiøse og mange andre områder levede Rom videre som tankegange, som *historiske strukturer*.

Helt konkret overtog kirken det romerske retssystem og administrative strukturer, hvad der blev videreført helt op til nutidens retspleje med anklager og forsvarer, der i høj grad er afhængig af romerretten.

Mere abstrakt er diskussionen om, hvordan samfundet skal bygges op. Vi plejer at sige, at det moderne demokratiske retssamfund udspringer af en diskussion mellem oplysningsfilosoffer i 1700-tallet, men i virkeligheden byggede Voltaire, Locke, Montesquieu og alle de andre videre på en diskussion, som fandt sted i antikken. De var specielt vilde med forfatteren Marcus Tullius Cicero, der diskuterede spørgsmål, som hvad en stat er for noget, hvordan rettighed og retfærdighed hænger sammen med staten og hvilken styreform, der er bedst. Det er ikke tilfældigt, at USA's kongres i Washington ligger på *Capitol Hill* (Capitolium var den høj i Rom, hvor borgen lå) eller at den amerikanske kongres' ene kammer hedder *senatet*.

Endelig er der hele tanken om Romerriget: At landenes kreds (*orbis terrarum*) er samlet i ét rige under én fælles kultur, der sikrer fred og velstand for alle. I middel-

1. Hvorfor er det forkert at sige, at Romerriget gik under i 476 e.v.t.?
2. Hvad er en historisk struktur?
3. Giv tre eksempler på en tankegang, der levede videre efter Roms undergang.
4. Hvorfor mistede arven fra Rom betydning i 1500-tallet og frem?
5. Hvorfor kunne Mussolini godt lide Romerriget?
6. Hvordan ser man på Romerriget i dag?

MENS DU LÆSER

alderen ca. 500-1500 var kirken bærer af denne tankegang. Gennem den fælles kirkelige kultur og det fælles latinske sprog levede kirkens mænd i et internationalt fællesskab, der i kraft af pavens overherredømme bredte sig ud over hele den kristne verden. Faktisk har man – og med *man* menes alle mennesker – fra Nordnorge til Syditalien haft samme grundværdier, i forhold til hvem der bestemmer, hvad der er ondt og godt, hvad der sker efter døden og hvilke ritualer man gennemgår i et livsforløb.

I tråd med denne tanke ligger de middelalderlige kejseres idé om deres rige som "Das Heilige Römische Reich Deutscher Nation". Riget er ikke bare helligt, men også romersk – selv om det havde tyngdepunkt i Centraleuropa og ikke Middelhavet. Ordet *kejser* er i sig selv et levn fra romerne: Sådan udtalte de navnet Cæsar.

I slutningen af middelalderen svækkedes kejsermagten imidlertid, og med reformationen i 1500-tallet blev Nordeuropa tabt for den fælles kirke til fordel for en mere individualistisk tro. Endnu et skud for boven fik den fælleseuropæiske tanke med nationalismen i 1800-tallet, hvor bl.a. den danske præst og nationalistiske chefideolog N.F.S. Grundtvig kritiserede den romerske tradition i skarpe vendinger. Langt hellere burde man ifølge Grundtvig vende sig mod det særegent danske, f.eks. i form af de nordiske guder og myter.

Heller ikke nazisterne i 20'ernes og 30'ernes Tyskland brød sig om det multietniske romerrige. Særligt kritiserede Hitler romerretten, som han mente var anti-germansk. Omvendt syntes de italienske fascisters leder Benito Mussolini, at en genoplivning af den romerske tanke om middelhavet som *mare nostrum* var en fantastisk idé. Af samme grund blev adskillige monumenter fra romertiden udsat for en ret håndfast restaurering, deriblandt senatsbygningen, og store tavler blev sat op på Roms boulevarder, så 1930'ernes romere kunne overbevise sig om, at italiensk

imperialisme på bekostning af svagere stater var baseret på historiske argumenter og dermed en naturlig ret.

Sporene fra den aggressive fascistiske imperialisme skræmmer helt op til i dag, og de fleste har svært ved at forestille sig dannelsen af nye imperier. Omvendt har man diskuteret, om den Europæiske Union bør bygge på tanken om det fælleseuropæiske som et kristent kulturfællesskab, der jo blev grundlagt i Romeriget og videreudviklet i middelalderen. Disse tanker har primært medvind i Centraleuropa, mens de forties eller afvises i Nordeuropa.

Også i USA inspireres man af det romerske imperium. Efter kommunismens sammenbrud har man ligefrem talt om en *Pax Americana*, hvor verdens supermagt garanterer global fred og velstand, fordi dens militære magt er så overvældende, at ingen tør udfordre den. På den måde gøres alle verdens indbyggere uden for USA til kulturelle og økonomiske provinsboere, der nok har deres eget lokale sprog – f.eks. dansk eller indisk – men samtidigt er flydende i amerikansk engelsk som et *lingua franca*, et globalt sprog ved siden af modersmålet.

Man skal passe på med historiske analogier. Heldigvis er historien alle mands eje. Det vil sige, at enhver har lov til at diskutere og vurdere, hvilke historiske sammenligninger, der er frugtbare, og hvilke der er det rene vrøvl. Også dig.

Men husk lige at gå til kilderne først.

Capitol i Washington DC. Her mødes den amerikanske kongres.

(2) Romerrigets undergang og arven efter Romerriget

Hvornår blev Romerriget delt?

Det er ifølge Jesper Carlsens "Romerriget" umuligt at sige præcist hvornår og hvorfor Romerriget begyndte sin lange nedtur. Men allerede i løbet af 200-tallet var der uro på de indre linjer med borgerkrige og mange, skiftende kejsere. Samtidig blev grænserne udsat for angreb. Kejser Diokletian, der regerede fra 284 til 305, var en ny stærk kejser, der fik gennemført en række reformer og styrket militæret. Han var den første af flere, der delte riget i flere dele for at lette administrationen af det kriseramte rige. Diokletian selv regerede fra Nicomedia (det nuværende Izmit i Tyrkiet) som et tegn på, at rigets tyngdepunkt var rykket fra vest mod øst. Efter Diokletian havde trukket sig tilbage, fulgte en ny magtkamp. Den blev vundet af Konstantin, som blev ny kejser. Han delte på ny riget og grundlagde den nye hovedstad, Konstantinopel, det senere Istanbul. I 395 efter Theodosius den Stores død blev Romerriget permanent delt i en østlig del med Konstantinopel som hovedstad og en vestlig del med Rom som hovedstad.

Hvordan gik det for Det Vestromerske Rige?

Det Vestromerske Rige, der hurtigt flyttede sin hovedstad fra Rom til den bedre beskyttede italienske by Ravenna, blev udsat for gentagne angreb fra germanske stammer. I 410 blev Rom erobret og udplyndret for første gang i 800 år. Det Vestromerske Rige var presset til det yderste og mistede mange besiddelser til fremmede folkeslag, der bevægede sig rundt i Europa på den tid, som også kaldes for folkevandringstiden. I 476 blev den sidste vestromerske kejser, den kun 15-årige Romulus Augustus, afsat, og riget splittet i forskellige selvstændige kongedømmer.

Hvordan gik det for Det Østromerske Rige?

Det Østromerske rige klarede sig langt bedre. Konstantinopel lå centralt på vigtige handelsruter, var svært befæstet og blev fyldt med prægtige bygningsværker som den kristne kirke Hagia Sophia. Under kejser Justinian (527-65) var Det Byzantinske Rige, som man senere kom til at kalde det, dominerende i Middelhavsregionen og generobrede mange af de tidligere romerske besiddelser i Nordafrika og Sydeuropa. Senere mistede Det Byzantinske Rige meget af sit land og blev udsat for angreb, men var stadig en betydelig magt i mange århundreder. I 1453 faldt Konstantinopel til de muslimske osmannere, og dermed var det slut med Det Byzantinske Rige.

Hvad er læren fra Roms undergang?

En af historievidenskabens helt store klassikere er værket "*Det romerske Riges Forfald og Undergang*", der blev udgivet af englænderen Edward Gibbon i 1776-1788. Gibbon forsøgte at nå til bunds i, hvordan og hvorfor verdenshistoriens måske stærkeste imperium til sidst alligevel gik under. Mange har forsøgt at drage paralleller fra Romerrigets undergang til senere tider for at advare om, at selv de stærkeste civilisationer kan gå under, hvis ikke man vogter sig for potentielle trusler.

Gibbon giver den forklaring på Romerrigets undergang, at det simpelthen bukkede under for sin egen succes. Det var så mægtigt og rigt, at romerne blev slappe og dekadente, og derfor mistede Romerriget styrken til at modstå angreb udefra: "*Roms nedgang var den naturlige og uundgåelige*

følge af den overdrevne storhed. Velstand modnede det princip, som førte til forfald. De ødelæggende faktorer mangedobledes i takt med erobringernes omfang, og så snart tiden eller tilfældet havde fjernet den kunstige understøttelse, sank den vældige bygning sammen under trykket af sin egen vægt.” (citater fra historieportalen.gyldendal.dk). Gibbon nævner også kristendommen som en medvirkende faktor, idet han mente, at den undergravede romernes aktive dyder og krigeriske ånd.

Susanne William Rasmussen er i "Politikens bog om Romerne" noget mere forsigtig med at angive enkeltstående årsager til Romerrigets forfald og undergang. Hun skriver: "(...) *Romerrigets undergang har mange og meget forskellige årsager af økonomisk, social, politisk og religiøs karakter. Der er altså ikke blot én enkelt grund til rigets undergang i form af pestsygdom, germanerpres, kejserlig dekadence, ødselhed, kristendom etc..*"

Hvor kan man finde interessante rester fra Romerriget?

Romerriget er for længst gået under, men det er stadig muligt at se mere eller mindre velbevarede fysiske rester af imponerende pragtbygninger såvel som mere ydmyge boliger, værksteder og gårde. Her følger en liste over nogle af de mest seværdige og interessante rejsemål:

- **Rom**, Italien: Rom var imperiets hovedstad og mest imponerende by. Her kan man stadig finde velbevarede rester af monumenter og bygninger som det kæmpemæssige amfiteater Colosseum, Forum Romanum og templet Pantheon.
- **Pompeji**, Italien: Den blomstrende romerske by Pompeji blev den 24. august år 79 dækket af aske fra Vesuv under verdenshistoriens mest berømte vulkanudbrud. Dermed blev byen 'nedfrosset' og gemt til senere tiders arkæologiske udgravninger. I dag kan besøgende vandre rundt i ruinerne og danne sig et levende billede af romersk byliv.
- **Efesos**, Tyrkiet: Efesos var en stor og rig handelsby, der blandt andet husede Artemistemplet – et af verdens syv vidundere. I dag er store dele af byen tilgængelig for besøgende, blandt andet kan man tage plads på tilskuerrækkerne i antikkens største teater med 25.000 tilskuerpladser, ligesom der er åbnet en række såkaldte 'terrassehuse', ruiner af nogle af de mest velhavende og betydningsfulde borgeres huse.
- **Istanbul**, Tyrkiet: I det tidligere Konstantinopel, hovedstad i det Østromerske Rige, kan man blandt andet se en underjordisk cisterne til byens vandforsyning, båret oppe af 336 søjler.
- **Split**, Kroatien: Den gamle bydel i Split huser den romerske kejser Diokletians palads, som han trak sig tilbage til efter frivilligt at have afgivet tronen i år 305. Det store kompleks har siden været beboet og brugt i mange århundreder, og det er endnu i dag en levende bydel med butikker, restauranter og masser af turister.
- **Pont du Gard**, Frankrig: Denne kombinerede bro og akvædukt i Sydfrankrig er et fornemt eksempel på romersk ingeniørkunst. Den krydser floden Gardon med en højde på op til 49 meter og en længde på 275 meter.
- **Hadrians Mur**, England: Det imponerende forsvarsværk strækker sig 140 km fra kyst til kyst i Nordengland. Muren var nordgrænse for Romerriget og skulle beskytte den romerske provins Britannia mod plyndringstogter fra skotske stammer nordfra. Det er muligt at vandre langs hele muren.

• 24. JAN 2016 \ FORSKERNE FORMIDLER

Du kan takke Romerriget for, at du skal følge loven

»Rom gav civilisationen loven« er et berømt udtryk, og den nedskrevne lov kan da også rigtig nok spores tilbage til de gamle romere.

(3)

Justitia (rettens gudinde) med en vægt i den ene hånd og et sværd i den anden er blevet et afgørende symbol på rettens betydning og lovens upartiske (blinde) retfærdighed.
(Foto: [Shutterstock](#))

\ Artiklen er skrevet af

Mathias Hein Jessen

ph.d. studerende, Institut for Kultur og Samfund

En vigtig del af vores selvopfattelse er, at vi har visse afgørende og fundamentale rettigheder, særligt rettighederne til liv, frihed og ejendom, som er sammenfattet i et sammenhængende normsystem og garanteret og beskyttet af loven.

En sådan opfattelse af retten og loven som centrale elementer i reguleringen af det sociale liv kommer i høj grad til os fra romerretten, hvad enten den så er udformet som faste, nedskrevne regler og normer (efter romerretsligt forbillede) eller på tidligere kendelser og præcedens (i et angelsaksisk, sædvaneretsligt system).

Det er således i romerretten, og især gennem dens genoptagelse i middelalderen, at vi kan finde oprindelsen til den europæiske retsopfattelse og retsudvikling og til den opfattelse, at retten og juraen er et specifikt område for juridiske specialister, der udtrykker noget centralt om den måde, vi gerne vil, må og skal leve vores liv på.

Mange politiske kampe blev kæmpet med jura

Retten, loven og hele den juridiske måde at tænke på har også haft stor indflydelse på europæisk tænkning og kultur uden for det specifikt juridiske område.

Romerretten har således leveret afgørende begreber og kategorier om eksempelvis magt, jurisdiktion og ejendom til politisk tænkning og har været en meget afgørende del af den måde, vi tænker politik, stat, suverænitet, magt og ejendom på i Vesten.

Det var således i høj grad gennem retslige og juridiske kategorier, at den vestlige politiske tænkning blev skabt, og gennem de juridiske kategorier og begreber, at mange politiske kampe blev kæmpet. Kategorier, der blev arvet fra og skabt i debat med romerretten.

Vores kendskab til romerret stammer fra lovsamling

Når vi taler om romerret, henvises der generelt til den ret, der var gældende i det antikke Rom og senere det romerske imperium og til en vis grad dets arvtager i det Tysk-Romerske Kejserrige, men særligt til en speciel måde at tænke retten og loven på, som gennem studier på universiteterne og gennem kirkeretten (den kanoniske ret) i middelalderen blev en afgørende del af den vestlige dannelse og kulturarv.

Vores kendskab til romerretten stammer dog først og fremmest fra den lovsamling, den samling af skrifter, love og dokumenter, der blev foretaget af den østromerske (byzantinske) kejser Justinian I mellem 529 og 534.

Denne lovsamling, som i dag kendes som *Corpus juris civilis*, skulle vise sig at blive et af de helt afgørende dokumenter i den vestlige idéhistorie. *Corpus juris civilis* består af fire dele:

Institutiones, som er en lærebog eller indføring i romerret for studerende (som også havde lovkraft); *Codex*, som er en samling af kejserlige forordninger; *Novellae*, som er Justinians lovgivning efter samlingen af lovværket (som først blev tilføjet senere); og endelig den måske vigtigste af dem alle, *Digesta*.

Digesta (en systematisk, ordnet fremstilling) eller *Pandectae* (latin: altomfattende) var en samling af den vigtigste romerretslige litteratur fra først og fremmest den såkaldte klassiske periode mellem cirka 100 f.v.t. til 300 e.v.t.

Digesta består således af 50 bøger, hvor 39 romerske jurister er citeret (og flere end 100 omtales og refereres til). Den mest citerede er *Ulpian* (fra første halvdel af det 3. årh. e.v.t.). Justinians ambition var at samle alle centrale bestemmelser og skrivelser fra romerretten til ét stort, sammenhængende lovværk uden interne modsigelser, der dermed skulle erstatte de tidligere spredte og usammenhængende lovskrifter (vigtigst af dem de tolv tavlers lov).

Man skal leve ærværdigt og ikke gøre skade på andre

Som nævnt skulle *Corpus juris civilis*, og særligt *Digesta*, blive et af de mest afgørende dokumenter i den vestlige idéhistorie. Det første kapitel af første bog af *Digesta* drejer sig helt overordnet om, hvad retfærdighed og lov overhovedet er.

Her udlægges det (gennem *Ulpian*), der også kalder jurister for 'lovens præster', hvordan den, der vil studere loven og retten, først må vide, hvor ordet ret (jus) kommer fra.

Det kommer fra *justitia* (retfærdighed), som er en »konstant og vedvarende vilje til at tildele enhver sin ret«, hvis basale principper er »at leve ærværdigt, ikke at skade andre og at tildele enhver sit eget.«

Det handler altså basalt set om et ordentligt, godt liv og sikring af ejendom uden at forvolde skade mod andre.

Naturretten er fælles for alle levende væsner

Ulpian sætter også et skel mellem to forskellige retninger inden for studiet af retten: på den ene side den offentlige ret (hvad vi med en moderne term måske kan kalde forvaltnings- eller statsret), som drejer sig om den offentlige interesse (staten, *res publica*, den offentlige ting) og beskæftiger sig med religiøse spørgsmål, præsteskabet og statslige eller offentlige embeder, og på den anden side privatret, som drejer sig om individers interesser.

\ Fakta

Denne artikel stammer fra bogen '50 ideer, der ændrede verden'. Bogen bringes i samarbejde med Aarhus Universitetsforlag. [Køb bogen her](#)

Privatretten er tredelt, eftersom den stammer fra naturret (*jus naturale*), folkeret (*jus gentium*) og civilret (*jus civile*).

Naturretten er den ret, der er fælles for alle levende væsener, folkeretten er den ret, der gælder mellem mennesker og folkeslag, og civilretten (eller hvad vi med et andet moderne udtryk kan kalde positiv lov eller ret) er den lov, der er specifik i forhold til et særligt område eller samfund (*civitas*).

Man må skelne mellem frie og slaver

Langt størstedelen af *Corpus juris civilis* drejer sig om privatret, det vil først og fremmest sige ejendomsret, formueret, familieret, erstatningsret, arveret, kontrakter, testamenter, ægteskaber og pligter (*officia*). Og kun meget lidt drejer sig om offentlig ret eller statsret og strafferet.

Retten drejer sig altså her primært om at løse privatretslige konflikter mellem individer og mindre om at straffe og begrænse individers frihed i et strafferetsligt perspektiv, som vi måske stadig i høj grad forbinder med lov og ret i dag.

Det interessante er imidlertid, at det i høj grad er dette privatretslige ordforråd, der blev centralt i selvfølgelig den juridiske tænkning, men også i høj grad i den politiske tænkning.

I det sjette kapitel af første bog af *Digesta* præciseres det, at al lov handler om enten personer, ting eller handlinger, og eftersom al lov er skabt for menneskenes skyld, er det centralt at begynde med personers status. Her kan man skelne mellem to grupper: frie og slaver.

En vigtig distinktion, som sidenhen fik stor betydning for europæisk politisk tænkning, er derfor den skelnen, der foretages af Gaius, mellem de mennesker, der er under egen jurisdiktion (*sui juris*) og dem, der er under en andens jurisdiktion (*alieni juris*) eller en andens magt (*potestas*), altså slaver.

Begrebet universitet er også en betegnelse for romerretten

Det var dog ikke i antikkens Rom, men i middelalderens Norditalien, at den afgørende retsudvikling og romerrettens betydning for den europæiske idehistorie for alvor tog fat, da man i slutningen af 1000-tallet genopdagede eller genfandt Justinians *Digesta*.

Dette førte til oprettelsen af Europas første universitet i Bologna i 1088, i høj grad for netop at studere romerretten og *Digesta*.

Begrebet universitet er også en betegnelse fra romerretten (*universitas*), som er en særlig form for sammenslutning, og universitetet i Bologna var det første til at bruge denne term for en sammenslutning eller korporation af studerende og undervisere.

Glossatorerne søgte at omsætte forholdet mellem den verdslige og den religiøse magt

På universitetet opstod således en særlig skole, som snart udbredte sig til andre universiteter, der på den ene side underviste studerende fra hele Europa i romerret, det vil sige i *Digesta*, *Codex* og *Institutiones*, og på den anden side var glossatorer.

Termen 'glossator' henviser til, hvordan der blev skrevet kommentarer og glosser mellem linjerne og i margenen af de romerretslige tekster for efter skolastisk princip at finde den overordnede sammenhæng og konsistens i romerretten, som også Justinian havde efterstræbt.

Glossatorerne blev efterfulgt af kommentatorerne, der skrev længere kommentarer og afhandlinger over romerretten og søgte at omsætte den til aktuelle forhold, især forholdet mellem den verdslige og den religiøse magt.

Disse kommentatorer udviklede således omfattende afhandlinger, som var afgørende for at forstå både kirkens status som en verdslig magt og til at definere og forstå de mere faste, sekulære, politiske enheder, der var ved at opstå, og ikke mindst disse to stridende magters forhold til hinanden.

Kirken var en enorm politisk magt

Helt afgørende for den europæiske retstænkningens udvikling og romerrettens udbredelse i Europa var således også den kanoniske ret eller kirkeretten, som også blev formuleret i tæt dialog med Justinians lovsamling.

Kirken, som på dette tidspunkt var en enorm politisk magt over hele Europa, og kirkeretten var således afgørende for romerrettens udbredelse i Europa, både fordi den blev brugt af kirken i forhold til lokale og regionale jurisdiktioner, men også fordi lærde og uddannede folk på dette tidspunkt blev det gennem kirken.

En central del af deres uddannelse var således både kirkeretten, men også romerretten generelt som en afgørende del af den antikke kulturarv.

Romerretten var grundlag for retten og retsvidenskaben i Europa

Kejser Justinian udformede lovsamlingen, som er blevet et afgørende dokument i den vestlige idehistorie.
(Foto: [Michał Szymanski / Shutterstock](#))

Det var altså i Bologna og Norditalien, at det første og egentlige studium af retten og uddannelsen af specialiserede jurister begyndte.

Det var særligt igennem kommentatorerne, af de vigtigste kan der peges på Bartolus de Saxoferrato (1313-1357) og hans elev Baldus de Ubaldis (1327-1400), at afgørende begreber om bl.a. magt (*potestas*), suverænitet (*imperium*), ejendom (*dominium*) og forestillingen om sammenslutninger og grupper som korporationer og juridiske personer blev brugt til både at forstå og forklare kirken og de fremspirende politiske enheder som institutioner og organisationer og deres ret og krav på politisk autoritet og jurisdiktion.

Romerretten var således grundlag for retten og retsvidenskaben i størstedelen af Europa og fungerede som ret (*jus commune*) flere steder i Europa. Særligt i de sydeuropæiske lande, men som indflydelse overalt, var romerretten stort set gældende ret indtil de store nationale, retslige kodifikationer fra slutningen af 1700-tallet med den tyske Allgemeine Landrecht, den franske Code civil (eller Code Napoléon) og den italienske Codice civile.

De forskellige kodifikationer er både direkte og indirekte bygget på strukturen fra romerretten og særligt Justinians Institutiones med dens ideal om et logisk struktureret og sammenhængende nedskrevet system med faste og overordnede principper.

Særligt i England og USA, i den såkaldte *common law*-tradition, har man derimod et andet retssystem baseret ikke på nedskrevet lov i form af faste principper og regler, som der dømmes efter, men på tidligere kendelser (selv om alle retssystemer opererer med en form for præcedens i retsafgørelser). Også her var de romerretslige kategorier dog afgørende.

De afgørende tænkere var i høj grad dannede og relativt velhavende

Som nævnt havde romerretten og hele den juridiske måde at tænke på ikke bare indflydelse inden for det specifikt juridiske område, men også i høj grad på det politiske felt, og særligt på de begreber, som blev brugt til at skabe den vestlige politiske tænkning. På denne måde var romerretten også indflydelsesrig i England og USA, hvor den ellers aldrig konkret var i anvendelse.

De tænkere, der skulle blive afgørende for den europæiske politiske tænkning fra 1500 til 1800-tallet, var i høj grad dannede og relativt velhavende mennesker (hvilket man var, hvis man havde tid og råd til at beskæftige sig med politisk tænkning) og var derfor skolet i den europæiske kulturarv, hvilket ud over antik græsk, kristen og romersk filosofi, de romerske oratorer, og selvfølgelig Bibelen, omfattede romerretten.

Romerretten blev til en afgørende basis for politisk tænkning, og det var her, særligt fra privatretten, at man kunne hente og bruge politiske begreber.

Helt afgørende er således forestillingerne om naturret og folkeret; distinktionen mellem ret og lov (*jus* og *lex*); jurisdiktion; ejendom (*dominium*) som en eksklusiv privatejendom; politisk magt og suverænitet (*imperium*) som også en eksklusiv ret (ejendom) over et

territorium; obligation; skyld; og naturligvis kontrakter, der skulle vise sig at blive en afgørende del af den vestlige politiske tænkning hos de såkaldte kontrakt-teoretikere Thomas Hobbes (1588-1679), John Locke (1632-1704) og Jean-Jacques Rousseau (1712-1778).

Kun dem med fast ejendom havde interesse i det fælles bedste

En anden distinktion, der skulle vise sig at være afgørende, er den, vi allerede har været inde på om frie mænd og slaver. Det var således en afgørende del af argumentet mod demokrati fra 1500- til 1800-tallet, at størstedelen af folket (pøbelen) ikke ejede ejendom og derfor ikke kunne siges at have en afgørende, fast interesse i samfundet.

Kun dem med egen ejendom kunne siges at være fuldstændig frie, eftersom de var fuldstændig under egen jurisdiktion, hvorimod de uden fast ejendom altid på én eller anden måde var afhængige af en andens vilje og magt. Dermed havde kun dem med fast ejendom en permanent interesse i det fælles bedste, og derfor skulle kun de styre.

Denne distinktion skulle også vise sig at være aldeles afgørende i Den Amerikanske Borgerkrig, hvor de amerikanske koloniers argument i høj grad gik på, at de var slaver under en andens (Storbritanniens) jurisdiktion og derfor ikke i sandhed frie.

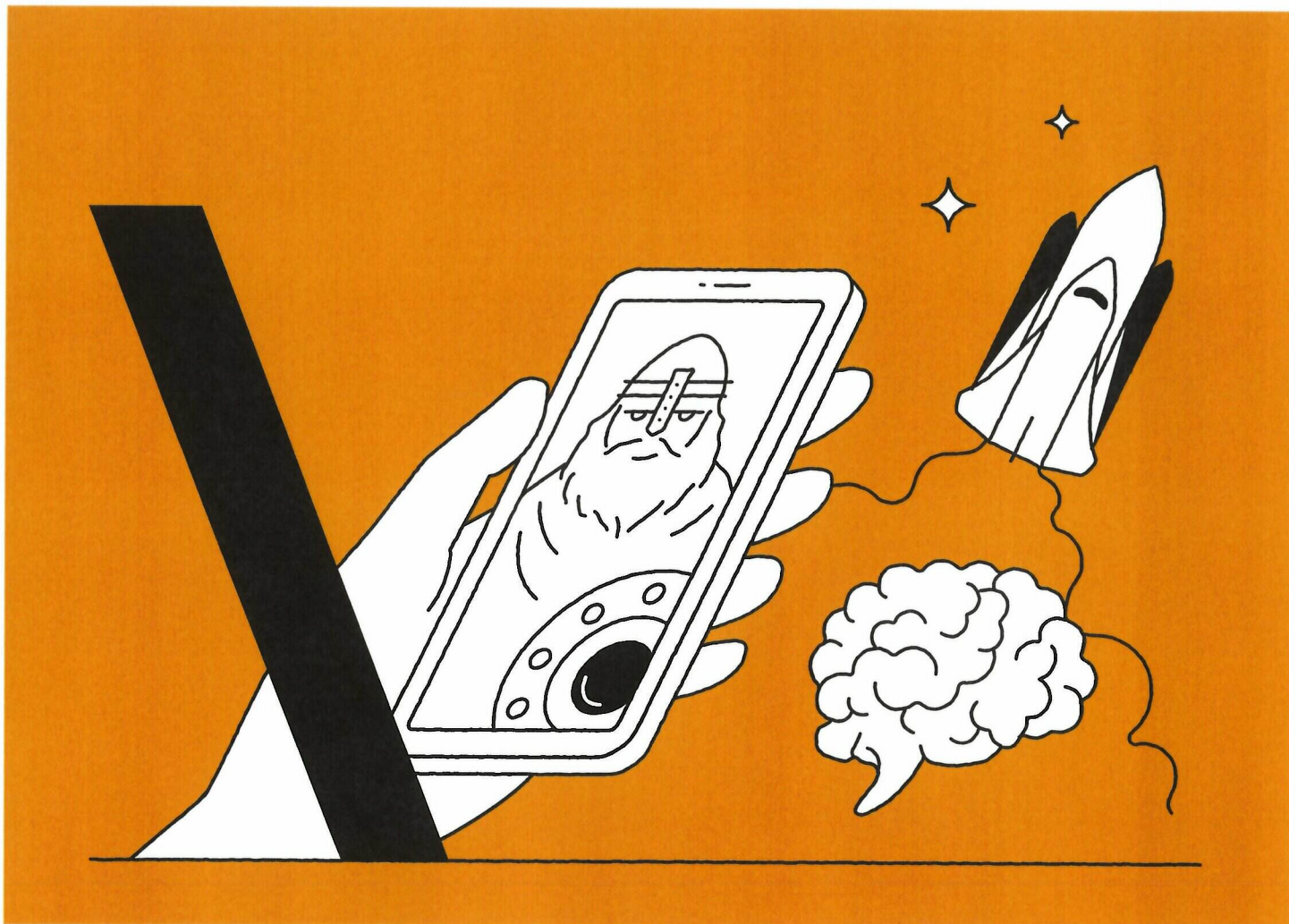
De var ikke repræsenteret i det engelske parlament og havde dermed ikke jurisdiktion over deres egen beskatning, hvilket førte til sloganet 'no taxation without representation', hvilket stadig vækker genklang i amerikansk politik, særligt hos Tea Party-bevægelsen og dens skepsis over for en central statsmagt.

Ret og lov udtrykker en særlig norm

Selv om romerretten mange steder ikke var konkret implementeret som ret, spillede den alle steder en afgørende betydning som leverandør af centrale begreber og kategorier. Men den havde også indflydelse på en særlig måde at tænke på, hvor reguleringen af det sociale liv blev opstillet som et logisk struktureret system ud fra visse sociale normer (som for eksempel at beskytte ejendomsretten og ikke at skade andre).

På den måde opstiller romerretten og denne juridiske tænkning et ideal for, hvordan det sociale liv skal fungere. Romerretten, eller ret og lov generelt, er således en specifik måde at anskue det sociale liv og dets regulering på.

Og det er kategorier, der konstant har været til forhandling og brugt i forskellige politiske kampe. Ret og lov udtrykker således en særlig norm og form for, hvordan det sociale liv anskues, indrettes og reguleres.

(4) Anren fra
Romerniget

- dyr, planter
- landbrug
- natur, naturforvaltning